

tweede keer een krijgsexpeditie', 'De hertog van Gelre herroept de eenmaal verleende privileges').

De vertaling loopt soepel en leest plezierig, al gebruiken de vertalers naar mijn smaak soms wat te moderne woorden. Dat komt de levendigheid van de tekst wel ten goede, anderzijds kan, dunkt me, een meer letterlijke vertaling aan degene die het Latijn niet kan lezen en/of niet bij de hand heeft een betere indruk geven. Bovendien had ik wel graag wat meer verklarende noten gezien bij de vertaling; voor 'leken-lezers' lijkt me niet alles zonder meer duidelijk wat er geschreven wordt.

Op het redactiewerk valt helaas heel wat af te dingen en ik kan alleen maar concluderen dat dit zeer slordig gedaan is. Het lijkt me zinloos in details te treden, een enkel voorbeeld kan genoeg zijn. Zo staan de CIP/ISBN gegevens op een recto pagina, waar deze toch de verso-pagina van de (Franse) titelpagina horen te sieren. In de inleiding wordt vermeld dat de voetnoten van de artikelen doorgenummerd zijn en achter de bijdragen staan: de eerste bijdrage heeft noten onderaan de bladzijde, die op elke bladzijde opnieuw nummeren. De literatuurvermeldingen achter elke bijdrage vertonen de nodige discrepanties. Het zou toch een taak van de redactie zijn geweest hier uniformiteit in aan te brengen.

In het algemeen kan overigens gezegd worden dat dit een niet onverdienstelijke publikatie is, waarin de lezer veel, vooral feitelijke, informatie verschaft wordt over het klooster Albergen, zijn kroniek en zijn omgeving, zowel in tijd als in ruimte. Het niveau van het gebodene is niet altijd even hoog. Dat komt waarschijnlijk omdat, op een enkele uitzondering na, geen professionele historici aan dit boek gewerkt hebben. Bovendien lijkt de doelgroep, zoals ook al in het woord vooraf gezegd wordt, vooral te bestaan uit belangstellenden uit de regio. En ik denk dat deze laatste categorie zeker wel genoeg aan het boek zal beleven.

P. Bange

1 Uitgegeven door W. Jappe Alberts en A. L. Hulshoff. Werken van het Historisch Genootschap, 3e serie 82 (Groningen, 1958).

J. H. R. Wiefker, ed., *Het Twentse bezit van het Utrechtse kapittel van St. Pieter 1544-1597. Hofboek van Espelo 1549-1577. Jaarrekeningen van de rentmeesters 1544-1597* (Enschede: Vereniging oudheidkamer 'Twente', 1994, 192 blz., ISBN geen).

Het Utrechtse kapittel van St. Pieter had al vanaf de twaalfde eeuw belangrijke bezittingen in Twente. Als 'hoofdhof' van deze goederen gold het hof Espelo in Lonneker. Wiefker geeft in het hier ter bespreking voorliggende boekje transcripties van het zogenaamde hofboek van Espelo over de jaren 1549 tot 1577 en allerlei fragmenten van jaarrekeningen van de hof over de periode 1544 tot 1597.

In het hofboek werden de beslissingen van de hofdagen vastgelegd, bijeenkomsten die gemiddeld ongeveer drie maal per jaar plaats vonden, kennelijk vooral om de overdracht van goederen van de ene horige aan de andere vast te leggen. Eens per jaar, op Lambertusdag (17 september) was er een sessie waarop de horigen hun horigheid formeel erkenden en hun tijns betaalden. De jaarrekeningen zijn de financiële verantwoording van de rentmeester die namens het kapittel de goederen beheerde, voor het grootste deel van de in dit boek opgenomen periode Dirk van Deventer, een Oldenzaalse priester en vicaris van het altaar van St. Stephanus in de Plechelmuskerk. Na zijn dood in 1585 nam zijn zoon Johan het rentmeesterschap over.

De twee bronuitgaven worden voorafgegaan door een korte inleiding die iets over de aard en de inhoud van de bronnen, over Dirk van Deventer en over het hofrecht vertelt. Het boek wordt afgesloten met een aantal registers en lijsten, waarvan een deel onbegrijpelijk is.

In de vele reeksen bronuitgaven die de laatste eeuwen zijn verschenen komen in het algemeen de lagere bestuursregio's er bekaaid af. Daarom is het aardig dat hier de administratie van een hof, een meier en een rentmeester te zien zijn. De uitgever van *Espelo* aarzelt wat over de functie van het hofboek. De zijns inziens slordige administratie betekent dat 'Derk het vastleggen van hetgeen op de hofzitting ter sprake kwam niet serieus opvatte' (9) en suggereert dat het meer een modeverschijnsel was een dergelijke administratie te voeren. Een overtuigender reden geeft hij zelf al: vanaf 1546 waren de rentmeester van de landsheerlijke hoven (volgens het hofrecht van de Twentse horige erven) verplicht een dergelijk boek bij te houden. Het Espelose boek begint in 1549 en voorafgaand aan de verslagen van de hofdagen is een (lacuneuze) transcriptie opgenomen van niet een St. Pieters', maar een landsheerlijk hofrecht — uit 1546. Het lijkt erop dat Espelo het voorbeeld van deze landsheerlijke administratie volgde, en dat de nieuwe vorm van verslaglegging die het hofboek was niet zozeer uit gebrek aan interesse, maar uit onwennigheid soms verwaarloosd werd.

In hoeverre de jaarrekeningen zorgvuldiger werden bijgehouden is uit de bronuitgave niet op te maken. Kennelijk omdat de rekeningen steeds beginnen met lange opsommingen van bezittingen, een lijst die van jaar tot jaar slechts weinig verandert, is gekozen voor een onoverzichtelijk systeem waarbij onveranderd gebleven zaken worden weggelaten. De uitgever kiest erhiermee voor het overzicht van mutaties in bezitten bezetting van bezit te laten prevaleren boven het bieden van inzicht in de werking van de administratie en de structuur van de rekening.

Zowel hofboek als rekeningen werden bijgehouden door Dirk van Deventer, die als rentmeester duidelijk niet verplicht was de hofzitting zelfbij te wonen. In het hele hofboek komt Dirk een keer of zes voor, en slechts in drie gevallen is volstrekt zeker dat hij ook daadwerkelijk ter zitting verscheen. De conclusie moet zijn dat hij zijn informatie van anderen kreeg, en het ligt voor de hand dat de hofmeier zijn informant was. Dit maakt nieuwsgierig naar de gevolgde procedures en naar de verhouding tussen meier en rentmeester, en zo werpt *Espelo* ondanks de onvolkomenheden van de uitgave, allerlei interessante vragen op.

F. J. Kossmann

E. Bergvelt, R. Kistemaker, ed.. *De wereld binnen handbereik. Nederlandse kunst- en rariteitenverzamelingen, 1585-1735* (Zwolle: Waanders, 1992, 368 blz., ISBN 90 6630 3522).

'Cabinetten', 'constkamers', 'rariteitkamers' heetten ze vroeger verzamelingen van zeldzame en merkwaardige voorwerpen uit de natuur of door mensenhand gemaakt, aangelegd door vorsten, instellingen of particulieren. In de Republiek hebben tussen het eind van de zestiende eeuw en het midden van de achttiende eeuw zeker honderd van zulke collecties bestaan. In navolging van het buitenland zijn de laatste jaren ook in Nederland kunst-, cultuur- en wetenschapshistorici zich in toenemende mate voor het fenomeen 'verzamelen' in de vroegmoderne tijd gaan interesseren. In 1992 vond over het onderwerp een grote tentoonstelling plaats in het Amsterdams Historisch Museum, waarvoor kosten noch moeite werden gespaard. Deze beperkte zich tot collecties aangelegd door burgers, onder andere omdat juist deze verzamelingen als typisch voor Nederland werden beschouwd. Als beginpunt werd 1585 gekozen, het jaar waarin de eerste belangrijke Nederlandse verzamelaar Bernardus Paludanus zich in Enkhuizen